

Szkoła Podstawowa nr 2 im. Jana Kochanowskiego
w Mońkach

**DOSTOSOWANIE WYMAGAŃ
EDUKACYJNYCH
DO POTRZEB I MOŻLIWOŚCI
PSYCHOFIZYCZNYCH UCZNIÓW**

Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa oświatowego, każdy nauczyciel jest zobowiązany dostosowywać wymagania edukacyjne do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia. Dostosowanie to następuje na podstawie:

- orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego oraz ustaleń zawartych w indywidualnym programie edukacyjno-terapeutycznym;
- orzeczenia o potrzebie indywidualnego nauczania;
- opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej, o specyficznych trudnościach w uczeniu się;
- innej opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej, wskazującej na potrzebę takiego dostosowania;
- rozpoznania indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz indywidualnych możliwości psychofizycznych ucznia dokonanego przez nauczycieli i specjalistów (dotyczy uczniów objętych w szkole pomocą psychologiczno-pedagogiczną);
- opinii lekarza o ograniczonych możliwościach wykonywania przez ucznia określonych ćwiczeń fizycznych na zajęciach wychowania fizycznego.

Dostosowanie wymagań:

- powinno dotyczyć głównie form i metod pracy z uczniem, zdecydowanie rzadziej treści nauczania;
- nie może polegać na takiej zmianie treści nauczania, która powoduje obniżanie wymagań wobec uczniów z normą intelektualną;
- nie oznacza pomijania haseł programowych, tylko ewentualne realizowanie ich na poziomie wymagań koniecznych lub podstawowych;
- nie może prowadzić do zejścia poniżej podstawy programowej, a zakres wiedzy i umiejętności powinien dać szansę uczniowi na sprostanie wymaganiom kolejnego etapu edukacyjnego.

Obszary dostosowania obejmują:

- warunki procesu edukacyjnego tj. zasady, metody, formy i środki dydaktyczne;
- zewnętrzną organizację nauczania;
- warunki sprawdzania poziomu wiedzy i umiejętności (metody i formy sprawdzania oraz kryteria oceniania).

UCZEŃ Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ

W polskim systemie oświaty uczeń z niepełnosprawnością to uczeń z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego, który z uwagi na zaburzenia i odchylenia rozwojowe o zróżnicowanej etiologii wymaga zastosowania specjalnej organizacji procesu edukacyjnego w zakresie: organizacji warunków technicznych, metod i środków stosowanych w procesie dydaktycznym, kształtowania relacji społecznych, współpracy ze środowiskiem rodzinnym.

UCZEŃ SŁABOSŁYSZĄCY

Proponowane sposoby dostosowania:

- zapewnić dobre oświetlenie klasy oraz miejsca dla ucznia w pierwszej ławce najlepiej w rzędzie od okna. Uczeń, będąc blisko nauczyciela, którego twarz jest dobrze oświetlona, może słuchać jego wypowiedzi i jednocześnie odczytywać mowę z ust;
- umożliwić uczniowi odwracanie się w kierunku innych kolegów odpowiadających na lekcji, co ułatwi lepsze zrozumienie ich wypowiedzi;
- jeżeli lekcja prowadzona jest metodami aktywizującymi lub stosowana jest pogadanka, należy ustawić ławki tak, aby uczeń miał możliwość obserwacji zarówno twarzy nauczyciela jak i pozostałych uczniów;
- należy zezwalać uczniowi na zmianę miejsca siedzenia tak, aby mógł zająć najlepszą pozycję dostosowaną do odbioru bodźców wzrokowych i słuchowych;
- nauczyciel, mówiąc do całej klasy, powinien stać w pobliżu ucznia zwrócony twarzą w jego stronę - nie powinien chodzić po klasie czy być odwrócony twarzą do tablicy; to utrudnia uczniowi odczytywanie mowy z jego ust;
- należy mówić do ucznia wyraźnie, używając normalnego głosu i intonacji, unikać gwałtownych ruchów głową czy nadmiernej gestykulacji;
- należy zadbać o spokój i ciszę w klasie, eliminować zbędny hałas m.in. zamykać okna przy ruchliwej ulicy, unikać szeleszczenia kartkami papieru, szurania krzesłami; takie zakłócenia stanowią również problem dla uczniów z aparatami słuchowymi;
- nauczyciel powinien upewniać się, czy polecenia kierowane do całej klasy są właściwie rozumiane przez ucznia niedosłyszającego (w przypadku trudności zapewnić mu dodatkowe wyjaśnienia, sformułować inaczej polecenie);
- uczeń niedosłyszający powinien siedzieć w ławce ze zdolnym uczniem, zrównoważonym emocjonalnie, który chętnie dodatkowo będzie pomagał mu np. szybciej otworzy książkę, wskaże ćwiczenie, pozwoli przepisać notatkę z zeszytu itp.;
- w czasie lekcji należy używać jak najczęściej pomocy wizualnych i tablicy;
- podczas omawiania nowego tematu należy wypisać na tablicy kluczowe terminy, wyjaśnienia nieznanymi pojęć lub przygotować plan pracy na piśmie opisujący zagadnienia poruszane w trakcie lekcji, ewentualnie poprosić innych uczniów w klasie, aby robili notatki z kopią i udostępniali je koledze;
- należy zwracać się po imieniu do każdego ucznia, aby dziecko niedosłyszające wiedziało, kto będzie mówił;
- należy unikać zbyt specjalistycznego języka w trakcie wypowiedzi – mówić językiem prostym, zrozumiałym;
- należy aktywizować ucznia do rozmowy poprzez zadawanie prostych pytań, podtrzymywanie jego odpowiedzi przez dopowiadanie pojedynczych słów, umowne gesty, mimiką twarzy;

- należy często zwracać się do ucznia niesłyszącego, zadawać pytania – ale nie dlatego, aby oceniać jego wypowiedzi, ale by zmobilizować go do lepszej koncentracji uwagi i ułatwić mu lepsze zrozumienie tematu;
- z uwagi na wolne tempo czytania, uczeń potrzebuje więcej czasu na przeczytanie całej książki, dla ułatwienia zrozumienia treści nauczyciel może podać pytania pomocnicze, na które uczeń powinien przygotować odpowiedzi – czytając wcześniej lekturę;
- można zachęcać ucznia, by czytając lekturę, krótkie opowiadanie, założyło swój słowniczek niezrozumiałych zwrotów;
- jeżeli pisanie ze słuchu sprawia uczniowi niedosłyszącemu duże trudności, można je zastąpić inną formą ćwiczeń w pisaniu np. przepisywanie zdań z uzupełnieniem „luk” odpowiednimi wyrazami, układanie zdań z rozsypanek wyrazowych, utrwalanie znanych zasad pisowni i zwrotów gramatycznych – dobieranie odpowiednich wyrazów, uwzględniając ich rodzaj, osobę, liczbę, sprawdzanie notatek ucznia i uzupełnianie ich;
- przy ocenie prac pisemnych ucznia nie należy uwzględniać błędów wynikających z niedosłuchu, one nie powinny obniżyć ogólnej oceny pracy; błędy mogą stanowić dla nauczyciela podstawę, do podjęcia z dzieckiem dalszej pracy samokształceniowej i korekcyjnej; błędy w pisowni należy oceniać opisowo, udzielając dziecku wskazówek do sposobu ich poprawienia;
- przy ocenie osiągnięć ucznia z wadą słuchu należy szczególnie doceniać własną aktywność i wkład pracy ucznia, a także jego stosunek do obowiązków szkolnych (systematyczność, obowiązkowość, dokładność);
- zwracać uwagę na szybką męczliwość ucznia - wydłużać czas na wykonanie określonych zadań (pisanie kartkówki, sprawdzianów, rozwiązywania zadań, ograniczenie liczby zadań);
- należy włączać ucznia do pracy w grupach, w których może uzyskać wsparcie;
- wzmacniać w uczniu poczucie własnej wartości, ćwiczyć umiejętności nawiązywania relacji koleżeńskich, kształtować umiejętności prawidłowego wyrażania i odczytywania emocji;

UCZEŃ SŁABOWIDZĄCY

Proponowane sposoby dostosowania:

- zapoznać ucznia z topografią budynku szkoły (gdzie znajdują się poszczególne klasy, szatnia, stołówka itp.);
- zachować stały porządek w otoczeniu (np. krzesła powinny być dosunięte do stolików, drzwi zamknięte lub otwarte itp.), należy informować ucznia o każdej zmianie;
- właściwe umiejscowienie ucznia w klasie, (zapobiegające odbłaskowi pojawiającego się w pobliżu okna, zapewniające właściwe oświetlenie i widoczność, umożliwiające dogodny dostęp do tablicy);
- ograniczyć błyszczące powierzchnie o niepożądanym blasku;
- unikać podczas zapisów na tablicy innych kolorów flamastrów niż czarny (musi być zachowany kontrast i dobra widoczność), omawiać werbalnym komentarzem to, co zostało zapisane;
- podczas demonstracji różnych czynności uczeń musi być blisko osoby prezentującej, podawać modele i przedmioty do obejrzenia z bliska;
- w razie potrzeby, udostępniać teksty w wersji powiększonej (np. testy, karty pracy, plansze, mapy itp.);

- w razie konieczności przygotować uczniowi gotowe materiały do wklejenia do zeszytu, dać możliwość przepisywania od kolegi z ławki tekstu, zezwolić na pisanie prac domowych na komputerze;
- umożliwić uczniowi korzystanie z nagrań lektur szkolnych (audiobooków);
- ograniczyć wymagania w zakresie kaligraficznym, oceniać wartość merytoryczną prac, a nie ich formy graficznej;
- często zadawać pytanie „co widzisz?” w celu sprawdzenia i słownego uzupełnienia trafności doznań wzrokowych, słowne objaśnianie tego co ma zrobić uczeń;
- zwracać uwagę na szybką męczliwość ucznia - wydłużać czas na wykonanie określonych zadań (pisanie kartkówek, sprawdzianów, rozwiązywania zadań, ograniczenie liczby zadań);
- różnicować formy sprawdzania wiadomości – przewaga odpowiedzi ustnych nad pisemnymi;
- w razie konieczności zachęcać ucznia do korzystania z pomocy optycznych podczas zajęć, przyborów pisarskich o ciemnej kresce, zeszytów z pogrubioną liniaturą, książek z powiększoną czcionką itp.;
- należy włączać ucznia do pracy w grupach, w których może uzyskać wsparcie;
- wzmacniać w uczniu poczucie własnej wartości, ćwiczyć umiejętności nawiązywania relacji koleżeńskich, kształtować umiejętności prawidłowego wyrażania i odczytywania emocji;
- indywidualizacja oceniania.

UCZEŃ Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ INTELEKTUALNĄ W STOPNIU LEKKIM

Proponowane sposoby dostosowania:

- zredukować do minimum tematykę o wysokim stopniu abstrakcji;
- nauczać na konkretach, odwoływać się do doświadczeń ucznia;
- umożliwić korzystanie z różnorodnych pomocy dydaktycznych (plakaty, plansze, kalkulator, modele, itp.);
- komunikaty kierować w sposób jasny i zrozumiały: instrukcje krótkie, zwięzłe;
- sprawdzać stopień zrozumienia poleceń, dostarczać wskazówek w trakcie pracy;
- w razie potrzeby dostarczać uczniowi dodatkowe materiały w celu lepszego opanowania omawianego tematu;
- wydłużyć czas przeznaczony na wykonanie poszczególnych zadań i prac pisemnych (kartkówki, sprawdzianów, testów itp.);
- trudniejsze i dłuższe zadania dzielić na kilka części, ograniczyć ilość zadań, skracać zadania do niezbędnych elementów;
- umożliwić pracę w małych grupach – korzystanie ze wsparcia i kompetencji kolegów;
- stosować zasadę stopniowania trudności – rozpoczynać od rzeczy prostych;
- kłaść większy nacisk na ćwiczenia w mówieniu niż na ćwiczenia w pisaniu;
- stwarzać sytuacje pozwalające na systematyczne powtarzanie opanowanych umiejętności;
- przygotowywać dla ucznia sprawdziany o niższym stopniu trudności, akcentujących umiejętności praktyczne;
- zwracać uwagę głównie na postępy, a nie wyłącznie efekty;
- podczas pracy i ocenie ucznia brać pod uwagę jego możliwości, ograniczenia, tempo pracy oraz zaangażowanie, wysiłek wkładany w wykonanie zadania, samodzielność, motywację do pracy i systematyczność.

UCZEŃ Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ RUCHOWĄ

Proponowane sposoby dostosowania:

- znieść bariery architektoniczne i dostosować miejsce pracy tak, aby uczeń mógł przyjąć niemęczącą, prawidłową postawę siedzącą;
- dostosować i zmodyfikować pomoce szkolne tak, by uczeń mógł z nich w pełni korzystać;
- w razie konieczności oferować uczniowi gotowe formatki wykresów, tabel oraz modeli tak, aby mogło je same wypełnić, bez konieczności rysowania całego schematu, udostępnić dodatkowe materiały, notatki ksero;
- zwracać uwagę na szybką męczliwość ucznia, wolne tempo pracy - wydłużać czas na wykonanie określonych zadań (pisanie kartkówek, sprawdzianów, rozwiązywania zadań, ograniczenie liczby zadań);
- zachęcać ucznia do samodzielności;
- dostosować tempo pracy do możliwości ucznia;
- nie wywoływać do tablicy, jeśli ma trudności z poruszaniem się;
- oceniać treści wypowiedzi pisemnej, a nie estetykę pisma;

UCZEŃ Z AFAZJĄ

Proponowane sposoby dostosowania:

- uwzględniać problemy z wymową i artykulacją ucznia podczas wypowiedzi ustnych;
- stwarzać spokojną atmosferę w trakcie wypowiedzi ustnych, wspierać ucznia podczas redagowania wypowiedzi;
- wydłużyć czas wypowiedzi ustnych - nie pośpieszać, nie wymagać odpowiadania całym zdaniem;
- umożliwić uzupełnianie wypowiedzi ustnej zapisem;
- akceptować gesty, których uczeń używa w celach komunikacyjnych;
- formułować krótkie instrukcje, polecenia do ucznia, powtarzać w razie potrzeby, pomagać podczas lekcji w odczytywaniu poleceń, instrukcji, sprawdzać ich rozumienie;
- w razie potrzeby udostępnić uczniowi notatki, materiały napisane prostym językiem lub kserokopii z zaznaczonymi najważniejszymi treściami;
- podczas nauki języka obcego ograniczyć podawanie form językowych, ilości materiału (mniej słownictwa), dostosowanie form kartkówek i sprawdzianów do możliwości ucznia;
- motywować ucznia do wypowiadania się, angażować w dyskusje grupowe;
- zwracać uwagę na szybką męczliwość ucznia czy wolne tempo pracy - wydłużać czas na wykonanie określonych zadań (pisanie kartkówek, sprawdzianów, rozwiązywania zadań, ograniczenie liczby zadań).

UCZEŃ Z AUTYZMEM

Proponowane sposoby dostosowania:

- zminimalizować lub całkowicie wyeliminować elementy rozpraszające ucznia;
- posadzić ucznia blisko nauczyciela;
- zachować schemat pracy i stałości działań edukacyjnych (np. zajmowanie miejsca przy tej samej ławce);

- w razie potrzeby opracować plan codziennych zajęć i każdorazowo zapoznać z nim ucznia;
- wcześniej informować ucznia o zmianach np. w rozkładzie zajęć, zastępstwach, wyjściach, wizytach innych osób itp.;
- wyraźnie zaznaczać koniec określonej czynności czy zadania zanim przejdzie się do następnej;
- kierować polecenia indywidualnie do ucznia, zwracać się do niego po imieniu;
- podczas rozmowy używać prostego języka – bez metafor, wyrazów bliskoznacznych, żartów itp.;
- treści abstrakcyjne przekazywane na lekcji uzupełniać rysunkiem, filmem, modelem itp.;
- w razie potrzeby wydłużyć czas przeznaczony na wykonanie poszczególnych zadań i prac pisemnych (kartkówek, sprawdzianów, testów itp.);
- trudniejsze i dłuższe zadania dzielić na kilka części, ograniczyć ilość zadań;
- sprawdzać rozumienie poleceń, czytanego tekstu, zadań poprzez zadawanie dodatkowych pytań;
- dostosować pomoce dydaktyczne i treści zadań do zainteresowań ucznia;
- na lekcjach wychowania fizycznego unikać aktywności ruchowej związanej z rywalizacją, dbać o losowe przydzielanie grup;
- w sytuacjach wzburzenia lub zdenerwowania ucznia umożliwić mu pobyt w spokojnym i cichym miejscu;
- ignorować i nie reagować na zachowania prowokacyjne (np. płacz, plucie, okrzyki itp.), uczeń powinien wykonać zadanie pomimo takich zachowań;
- przypominać o normach i zasadach funkcjonowania społecznego oraz chwalić i nagradzać za ich przestrzeganie.

UCZEŃ Z ZESPOŁEM ASPERGERA

Proponowane sposoby dostosowania:

- zachować schemat pracy i stałości działań edukacyjnych (np. zajmowanie miejsca przy tej samej ławce);
- posadzić ucznia blisko nauczyciela;
- trzymać się tego co jest przewidziane do realizacji, uprzedzać ucznia o planowanych zmianach – muszą być one wprowadzane uważnie i planowo;
- należy eliminować bodźce rozprasające (wzrokowe i słuchowe), zwracać uwagę na możliwą nadwrażliwość na niektóre bodźce;
- kierować polecenia bezpośrednio do ucznia, zwracać się do niego po imieniu;
- robić przerwy między wypowiedzianymi zdaniami, tak by dać możliwość ich przetworzenia;
- używać krótkich zdań, prostego języka, powtarzać polecenia, sprawdzać ich rozumienie;
- w razie konieczności zapisywać polecenia dla ucznia na kartce, w notesie;
- treści abstrakcyjne przekazywać w jak najbardziej konkretny sposób, uzupełniać rysunkiem, filmem, modelem itp.;
- w razie potrzeby wydłużyć czas przeznaczony na wykonanie poszczególnych zadań i prac pisemnych (kartkówek, sprawdzianów, testów itp.);
- trudniejsze i dłuższe zadania dzielić na kilka części, ograniczyć ilość zadań;
- w miarę możliwości sprawdzać wiedzę ucznia w formie przez niego preferowanej;

- dostosować pomoce dydaktyczne i treści zadań do zainteresowań ucznia;
- na lekcjach wychowania fizycznego unikać aktywności ruchowej związanej z rywalizacją, dbać o losowe przydzielanie grup, zwalniać uczniów z nadwrażliwością słuchową z ćwiczeń, którym towarzyszy duży hałas;
- z powodu impulsywności i problemów w czekaniu na swoją kolej odpytywać ucznia w pierwszej kolejności;
- starać się, aby uczeń miał z kim wykonywać zadania grupowej asymilował się ze środowiskiem w każdej sytuacji;
- uczyć zachowań właściwych i pożądaných dla danej sytuacji społecznej oraz alternatywnych sposobów rozładowywania agresji i złości.

UCZEŃ NIEDOSTOSOWANY SPOŁECZNIE LUB ZAGROŻONY NIEDOSTOSOWANIEM SPOŁECZNYM

Proponowane sposoby dostosowania:

- podporządkować wszystkie oddziaływania dydaktyczne celom wychowawczym;
- preferować treści zbliżone do codziennych problemów życiowych ucznia;
- położyć nacisk na rozbudzenie zainteresowania nauką i kształtowania do niej pozytywnej motywacji;
- stopniować liczbę i trudność zadań szkolnych;
- dzielić materiał do nauczenia się na partie, egzekwować wiedzę częściej, ale z mniejszego zakresu;
- dostarczać szybkich i konkretnych informacji zwrotnych;
- stwarzać uczniowi możliwości odnoszenia sukcesu na terenie szkoły;
- ukierunkowywać i wspierać w rozwoju zainteresowań;
- włączać w organizację i realizację różnych przedsięwzięć na rzecz klasy, szkoły, społeczności lokalnej;
- stosować aktywizujące metody podczas zajęć;
- korygować i wyrównywać zaniedbania dydaktycznej i wychowawczej;
- wzmacniać wiarę we własne możliwości;
- opracować i wdrażać przejrzysty system konsekwencji i wzmocnień.

UCZEŃ ZE SPECYFICZNYMI TRUDNOŚCIAMI W UCZENIU SIĘ

Przez specyficzne trudności w uczeniu się należy rozumieć trudności w uczeniu się odnoszące się do uczniów w normie intelektualnej, którzy mają trudności w przyswojeniu treści nauczania, wynikające ze specyfiki ich funkcjonowania percepcyjno-motorycznego i poznawczego nieumarunkowane schorzeniami neurologicznymi. Do specyficznych trudności w uczeniu się zaliczamy: dysgrafię, dysortografię, dysleksję i dyskalkulię.

DYSGRAFIA - trudności w opanowaniu kształtnego, czytelnego pisma o zadawalającym poziomie graficznym. Dostosowanie wymagań dotyczy głównie formy sprawdzania wiedzy, a nie treści. Wymagania merytoryczne co do oceny pracy pisemnej powinny być ogólne, takie same jak dla innych uczniów. Jeśli np. nauczyciel nie może przeczytać pracy ucznia, może go poprosić, aby uczynił to sam lub może go przepytac ustnie z tego zakresu materiału. Może też prosić go o pisanie prac na komputerze.

DYSORTOGRAFIA – trudności w opanowaniu poprawnej pisowni, zgodnej z regułami ortograficznymi danego języka. Dostosowanie wymagań dotyczy głównie formy sprawdzania i oceniania wiedzy z tego zakresu. Zamiast klasycznych dyktand można robić sprawdziany polegające na uzasadnianiu pisowni wyrazów, odwołując się do znajomości zasad ortograficznych. Należy ocenić merytoryczną stronę pracy. W żadnym wypadku dysortografia nie uprawnia do zwolnienia ucznia z nauki ortografii i gramatyki.

DYSKALKULIA – trudności w uczeniu się matematyki. Uczniowie nie są w stanie osiągnąć adekwatnego do swojego wieku rozwojowego poziomu biegłości w procesach matematycznych. Przy dyskalkulii należy oceniać przede wszystkim tok rozumowania, a nie techniczną stronę liczenia. Zły wynik końcowy wcale nie świadczy o tym, że dziecko nie rozumie zagadnienia. Podczas pracy z uczniem z dyskalkulią należy:

- ukazywać przydatność matematyki w życiu codziennym;
- używać pomocy dydaktycznych angażujących wszystkie zmysły (rysunku, tabele, schematy, mapy, podkreślanie najważniejszych informacji, używanie kolorów itp.);
- uczyć szacowania;
- ćwiczyć liczenie pamięciowe;
- zachęcać do „głośnego myślenia” podczas rozwiązywania zadań;
- dzielić materiał na etapy łatwiej przyswajalne dla ucznia;
- unikać oceniania metody, którą uczeń dochodzi do wyniku.

DYSLEKSJA – izolowane trudności w czytaniu, bez towarzyszących im innych zaburzeń rozwoju umiejętności szkolnych.

Zasady postępowania z uczniem z dysleksją rozwojową:

1. Należy posadzić ucznia blisko nauczyciela, blisko tablicy co pozwoli na zmniejszenie błędów podczas przepisywania.
2. Unikać głośnego odpytywania z czytania przy całej klasie.
3. Ograniczać czytanie obszernych lektur do rozdziałów istotnych ze względu na omawianą tematykę, akceptować korzystanie z nagrań fonicznych czy z ekranizacji.
4. Kontrolować stopień zrozumienia samodzielnie przeczytanych przez ucznia poleceń.
5. Ze względu na wolne tempo czytania/i lub pisania zmniejszyć liczbę zadań (poleceń) do wykonania.
6. Wydłużyć czas pracy dziecka.
7. Ograniczyć teksty do czytania i pisania na lekcji do niezbędnych notatek lub przygotować gotową notatkę do wklejenia.
8. Pisemne sprawdziany powinny ograniczać się do sprawdzania opanowanych przez ucznia wiadomości (wskazane jest stosowanie testów wyboru, zdań niedokończonych, tekstów z lukami)
9. Wskazane jest preferowanie wypowiedzi ustnych. Sprawdzanie częstsze z krótszych partii materiału.
10. W przedmiotach ścisłych należy umożliwić uczniowi ustne skomentowanie wykonywanych działań. W ocenie pracy wskazane jest uwzględnienie poprawności toku rozumowania, a nie tylko prawidłowości wyniku końcowego.
11. Materiał programowy wymagający znajomości wielu wzorów, symboli, przekształceń, dat, słówek należy podzielić na mniejsze partie. Tam gdzie jest możliwość należy pozwolić korzystania z gotowych wzorów, tablic itp.
12. Unikać wrywania do odpowiedzi.

13. Uprzedzać ucznia, że będzie pytany.
14. Podczas oceny prac pisemnych nie uwzględniać poprawności ortograficznej lub oceniać ją opisowo. Można pozwolić na korzystanie ze słownika ortograficznego.
15. W przypadku ucznia z dysgrafią wskazane jest pisanie prac na komputerze. Nie należy oceniać estetyki pisma w zeszytach.
16. Bazować na polisensorycznych metodach nauczania, angażujących wszystkie zmysły.
17. Systematycznie przeglądać zeszyty, rozważyć możliwość pisania przez ucznia w zeszytach długopisem ścieralnym, aby mógł poprawiać błędy.
18. Zauważać nawet niewielkie postępy, chwalić.

Edukacja polonistyczna

Język polski

Proponowane sposoby dostosowania:

- nie wymagać, by uczeń czytał głośno przy klasie nowy tekst, wskazywanie wybranych fragmentów dłuższych tekstów do opracowania w domu i na nich sprawdzanie techniki czytania;
- dawać więcej czasu na czytanie tekstów, poleceń, instrukcji szczególnie podczas samodzielnej pracy lub sprawdzianów, w miarę potrzeby pomagać w ich odczytywaniu;
- w miarę możliwości przygotowywać kartkówki i sprawdziany w formie testów;
- umożliwić czytanie lektur szkolnych lub innych opracowań w dłuższym czasie, pozwalać na korzystanie z książek „mówionych”
- raczej nie angażować ucznia do konkursów czytania;
- uwzględniać trudności w rozumieniu treści, szczególnie podczas samodzielnej pracy z tekstem, dawać więcej czasu, instruować;
- sprawdzać zeszyty szkolne, ustalać sposób poprawy błędów, oceniać poprawność i sposób wykonywania pracy;
- dawać uczniowi czas na przygotowanie się do dyktand poprzez podanie mu trudniejszych wyrazów, a nawet wybranych zdań, które w dyktandzie występują;
- stwarzać możliwość indywidualnego pisania dyktand sprawdzających;
- nie należy omawiać błędów wobec całej klasy;
- w przypadku trudności w redagowaniu wypowiedzi pisemnych uczyć tworzenia schematów pracy, planowania kompozycji wypowiedzi (wstęp, rozwinięcie, zakończenie);
- pomagać w doborze argumentów, oraz odpowiednich zwrotów i wyrażań
- nie należy obniżać oceny za błędy ortograficzne i graficzne w wypracowaniach;
- zapoznać ucznia z kryteriami oceny jego prac pisemnych;
- dawać więcej czasu na prace pisemne, sprawdzać czy uczeń skończył notatkę z lekcji, w razie potrzeby skracać wielkość notatek;
- w przypadku trudności z odczytywaniem pracy, odpytywać ucznia;
- pozwalać na wykonywanie prac pisemnych na komputerze.

Języki obce

Proponowane sposoby dostosowania:

- dawać łatwiejsze zadania (np. uzupełnij luki, połącz, zaznacz, dopasuj itp.);
- nie wrywać do natychmiastowej odpowiedzi, dawać więcej czasu na zastanowienie się i przypomnienie słówek, zwrotów;

- dawać więcej czasu na opanowanie określonego zestawu słówek;
- w fazie prezentacji leksyki zwolnić tempo wypowiedzanych słów i zwrotów, a nawet wypowiadać je przesadnie poprawnie;
- w niektórych przypadkach rozważyć możliwość na korzystanie z dyktafonu podczas lekcji;
- nowe wyrazy objaśniać za pomocą polskiego odpowiednika, w formie opisowej, podania synonimu, antonimu, obrazka, tworzenia związku z nowym wyrazem;
- w zapamiętywaniu pisowni stosować wyobrażanie wyrazu, literowanie, pisanie palcem na ławce, pisanie ze zróżnicowaniem kolorystycznym liter;
- przy odczytywaniu tekstu przez nauczyciela pozwalać na korzystanie z podręcznika;
- w nauczaniu gramatyki można stosować algorytmy w postaci graficznej wykresów, tabeli, rysunków;
- podczas prezentacji materiału zestawiać zjawiska gramatyczne języka polskiego ze zjawiskami gramatycznymi charakterystycznymi dla języka obcego;
- prowadzić rozmówki na tematy dotyczące uczniów;
- dawać więcej czasu na wypowiedzi ustne i prace pisemne;
- liberalnie oceniać poprawność ortograficzną i graficzną pisma;
- oceniać za wiedzę i wysiłek włożony w opanowanie języka, kłaść większy nacisk na wypowiedzi ustne.

Edukacja matematyczna

Matematyka, fizyka, chemia

Proponowane sposoby dostosowania:

- naukę tabliczki mnożenia, definicji, reguł wzorów, symboli chemicznych rozłożyć w czasie, często przypominać i utrwalać;
- nie wrywać do natychmiastowej odpowiedzi, przygotować wcześniej zapowiedzią, że uczeń będzie pytany;
- w trakcie rozwiązywania zadań tekstowych sprawdzać, czy uczeń przeczytał treść zadania i czy prawidłowo ją zrozumiał, w razie potrzeby udzielać dodatkowych wskazówek;
- w czasie sprawdzianów zwiększyć ilość czasu na rozwiązanie zadań, można też dać uczniowi do rozwiązania w domu podobne zadania;
- uwzględniać trudności związane z myleniem znaków działań, przestawianiem cyfr, zapisywaniem reakcji chemicznych itp.;
- materiał sprawiający trudność dłużej utrwalać, dzielić na mniejsze porcje;
- oceniać tok rozumowania, nawet gdyby ostateczny wynik zadania był błędny, co wynikać może z pomyłek rachunkowych;
- oceniać dobrze, jeśli wynik zadania jest prawidłowy, choćby strategia dojścia do niego była niezbyt jasna, gdyż uczniowie dyslektyczni często prezentują styl dochodzenia do rozwiązania niedostępny innym osobom, będący na wyższym poziomie kompetencji.

Edukacja przyrodnicza

Biologia, geografia, historia

Proponowane sposoby dostosowania:

- uwzględniać trudności z zapamiętywaniem nazw, nazwisk, dat;
- w czasie odpowiedzi ustnych dyskretnie wspomagać, dawać więcej czasu na przypomnienie, wydobyć z pamięci nazw, terminów, dyskretnie naprowadzać;

- częściej powtarzać i utrzymywać materiał;
- podczas uczenia stosować techniki skojarzeniowe ułatwiające zapamiętywanie;
- wprowadzać w nauczaniu metody aktywne, angażujące jak najwięcej zmysłów (ruch, dotyk, wzrok, słuch), używać wielu pomocy dydaktycznych, urozmaicać proces nauczania;
- zróżnicować formy sprawdzania wiadomości i umiejętności tak, by ograniczyć ocenianie na podstawie pisemnych odpowiedzi ucznia;
- przeprowadzać sprawdziany ustne z ławki, niekiedy nawet odpytywać indywidualnie;
- wydłużyć czas pracy na sprawdzianach testach, kartkówkach.

Edukacja muzyczna, plastyczna, techniczna i ruchowa

Muzyka, plastyka, wychowanie fizyczne, technika

Proponowane sposoby dostosowania:

- zawsze uwzględniać trudności ucznia
- w miarę możliwości pomagać, wspierać, dodatkowo instruować, naprowadzać, pokazywać na przykładzie,
- dzielić zadania na etapy i zachęcać do ich wykonywania małymi krokami,
- nie zmuszać do śpiewania czy wykonywania ćwiczeń sprawiających uczniowi trudność
- dawać więcej czasu na opanowanie danej umiejętności, cierpliwie udzielać instruktażu;
- nie krytykować, nie oceniać negatywnie wobec klasy;
- podczas oceniania brać pod uwagę przede wszystkim stosunek do przedmiotu, jego chęci, wysiłek, przygotowanie do zajęć zaopatrzenie się w materiały, niezbędne pomoce itp.
- włączać do rywalizacji tylko tam, gdzie uczeń ma szansę.

UCZEŃ ZE SPRAWNOŚCIĄ INTELEKTUALNĄ NIŻSZĄ OD PRZECIĘTNEJ

Uczniowie z inteligencją niższą niż przeciętna uzyskują słabe wyniki w nauce pomimo dużego własnego nakładu pracy, a niekiedy nawet mimo intensywnej stymulacji rozwoju. Największe trudności mają w rozumowaniu i logicznym myśleniu. Poziom ich rozwoju słowno-pojęciowego odpowiada wcześniejszej fazie rozwojowej. W szczególności uczniowie ci mają problemy z:

- a) koncentracją uwagi przez dłuższy czas;
- b) wewnętrzną organizacją nowo nabytej wiedzy i integrowaniem jej z już posiadaną (stąd wolne tempo uczenia się);
- c) generalizowaniem wiedzy oraz wykorzystywaniem jej w różnych dziedzinach;
- d) opanowaniem materiału o charakterze abstrakcyjnym;
- e) umiejętnością myślenia przyczynowo - skutkowego;
- f) dokonywaniem porównań między zbiorami (różnicowanie i szukanie podobieństw);
- g) umiejętnością odróżniania cech istotnych od nieistotnych;
- h) dokonywaniem uogólnień, szczególnie o charakterze werbalnym.

Ogólne wymagania co do formy:

- omawianie niewielkich partii materiału i o mniejszym stopniu trudności;
- pozostawianie więcej czasu na jego utrwalenie;
- podawanie poleceń w prostszej formie;
- unikanie trudnych, czy bardzo abstrakcyjnych pojęć;
- częste odwoływanie się do konkretnego przykładu;
- unikanie pytań problemowych, przekrojowych;

- wolniejsze tempo pracy;
- szerokie stosowanie zasady pogłębłości;
- odrębne instruowanie;
- zadawanie do domu tyle, ile uczeń jest w stanie wykonać samodzielnie.

Edukacja polonistyczna

Język polski

Proponowane sposoby dostosowania:

- należy zmniejszyć ilość, stopień trudności i obszerności zadań;
- dzielić materiał na mniejsze partie, wyznaczać czasu na ich opanowanie i odpytywanie;
- wydłużać czas na odpowiedź, przeczytanie lektury;
- wprowadzać dodatkowe środki dydaktyczne;
- odwoływać się do znanych sytuacji z życia codziennego;
- formułować pytania w formie zdań o prostej konstrukcji powołując się na ilustrujące przykłady;
- często podchodzić do ucznia w trakcie samodzielnej pracy w celu udzielania dodatkowej pomocy, wyjaśnień;
- zajęcia w ramach zespołu dydaktyczno-wyrównawczego, gdzie oprócz wyjaśniania bieżących zagadnień programowych należy usprawniać funkcje poznawcze - procesy intelektualne i percepcyjne (zajęcia dodatkowe są niezbędne, bowiem uczeń z inteligencją niższą niż przeciętna nie jest w stanie opanować tych umiejętności tylko dzięki pracy na lekcji i samodzielnej nauce własnej w domu);
- należy zezwolić na dokończenie w domu niektórych prac wykonywanych na lekcjach;
- dyktanda przeprowadzać indywidualnie w wolniejszym tempie, gdyż uczniowie ci często nie nadążają za klasą;
- potrzeba większej ilości czasu i powtórzeń na opanowanie materiału.

Języki obce

Proponowane sposoby dostosowania:

- należy zmniejszyć ilości słówek do zapamiętania i pozostawić większą ilość czasu na ich przyswojenie;
- odpytywać po uprzedzeniu, kiedy i z czego dokładnie uczeń będzie pytany;
- wymagania w wypowiedzianiu się na określony temat ograniczyć do kilku krótkich, prostych zdań na dany temat.

Edukacja matematyczna

Matematyka, fizyka, chemia

Proponowane sposoby dostosowania:

- często odwoływać się do konkretności (np. graficzne przedstawianie treści zadań);
- omawiać niewielkie partie materiału i o mniejszym stopniu trudności (pamiętając, że obniżenie wymagań nie może zejść poniżej podstawy programowej);
- podawać polecenia w prostszej formie (dzielić złożone treści na proste, bardziej zrozumiałe części);
- wydłużać czas na wykonanie zadania;

- podchodzić do ucznia w trakcie samodzielnej pracy w razie potrzeby udzielać pomocy, wyjaśnień, mobilizować do wysiłku i ukończenia zadania;
- zadawać do domu tyle, ile uczeń jest w stanie samodzielnie wykonać;
- pamiętać, że uczeń potrzebuje większej ilości czasu i powtórzeń dla przyswojenia danej partii materiału.

Edukacja przyrodnicza

Geografia, biologia, historia

Proponowane sposoby dostosowania:

- w związku z dużym problemem w selekcji i wyborze najważniejszych informacji z danego tematu można wypisać kilka podstawowych pytań, na które uczeń powinien znaleźć odpowiedź czytając dany materiał (przy odpytywaniu prosić o udzielenie na nie odpowiedzi);
- podobnie postępować przy powtórkach;
- pozostawiać większą ilość czasu na przygotowanie się z danego materiału;
- dzielić materiał na małe części, wyznaczać czas na jego zapamiętanie i odpytywanie.

Edukacja muzyczna, plastyczna, techniczna i ruchowa

Wychowanie fizyczne, muzyka, plastyka, technika

Proponowane sposoby dostosowania:

- zapewnić większą ilość ćwiczeń, aby uczeń opanował daną sprawność (w razie potrzeby zwolnienie z wykonania ćwiczeń przerastających możliwości ruchowe ucznia);
- wielokrotnie tłumaczyć i wyjaśniać zasady i reguły gier sportowych;
- podpowiadać temat pracy technicznej, plastycznej, często podchodzić do ucznia, ukierunkowywać w działaniu;
- w ocenianiu zwracać uwagę na wysiłek włożony w wykonanie zadania, niż ostateczny efekt pracy.

UCZEŃ Z NADPOBUDLIWOŚCIĄ RUCHOWĄ

Proponowane sposoby dostosowania:

- należy ustalić jasne zasady i granice;
- stworzyć odpowiednie warunki w klasie – ład i porządek, stałe i określone miejsce do konkretnej aktywności;
- posadzić ucznia blisko nauczyciela z dala od miejsca, które łatwo mogą rozpraszać (okno, drzwi);
- używać krótkich komunikatów;
- powtarzać polecenia, zapisywać je, prosić o ich powtórzenie;
- sprawdzać czy uczeń wykonał polecenie a dopiero potem wydawać następne;
- rozkładać obszerne zadania na mniejsze, dawać czas na ich zrealizowanie;
- upraszczać treści instrukcji i poleceń;
- wcześniej przygotowywać ucznia do zmian;
- przypominać o terminowych zadaniach;
- sprawdzać, czy uczeń po zakończonej lekcji ma sporządzoną notatkę, zapisaną informację o pracy domowej, sprawdzanie czy wycieczce.

UCZEŃ Z NIEPOWODZENIAMI EDUKACYJNYMI

Proponowane sposoby dostosowania:

- wzbudzać motywację do nauki;
- posługiwać się wzorem osobowym dla wykazania korzyści z nabywania wiedzy;
- przeciwdziałać zniechęceniu, napięciom emocjonalnym przy napotykanym trudnościach poprzez dyskretną pomoc;
- w celu umożliwienia nadrobienia zaległości dzielić materiał na mniejsze partie, wyznaczać dłuższy czas na ich opanowanie;
- udzielać pomocy w selekcji materiału do nauki;
- odpytywać po wcześniejszym uprzedzeniu, informować kiedy i z czego będzie pytany;
- aktywizować ucznia na każdej lekcji;
- powierzać uczniowi pewne obowiązki związane z przedmiotem, z którym ma szczególne trudności;
- wspierać w organizacji pomocy koleżeńskiej;
- starać się stosować techniczne środki dydaktyczne uatrakcyjniające lekcję;
- stosować różne formy sprawdzania opanowania przez ucznia wiedzy;
- w czasie lekcji upewniać się czy uczeń właściwie zrozumiał treść zadań i polecenia;
- podczas odpowiedzi zadawać pytania pomocnicze, naprowadzać;
- upewniać się czy uczeń dokończył rozpoczęte zadanie na lekcji, zanotował, co ma zadane jako pracę domową;
- w ocenie uwzględniać wkład pracy w wykonywanie zdania;
- nagradzać postępy, zaangażowanie, aktywności.

UCZEŃ Z DEFICYTAMI KOMPETENCJI I ZABURZENIAMI SPRAWNOŚCI JEZYKOWEJ

Proponowane sposoby dostosowania:

- unikać sytuacji, w których zaburzenia ucznia mogłyby stać się okazją do drwin i publicznego ostracyzmy;
- wykorzystywać różne kanały i środki komunikacji i dostosowywać je do preferencji ucznia;
- organizować tak zajęcia podczas których uczeń będzie mógł odnosić sukcesy;
- podczas wypowiedzi ustnych dawać uczniowi więcej czasu na podjęcie wątku;
- pozwalać na wypowiedzianie się bez przerywania, nie wywierać presji czasowej;
- w delikatny sposób poprawiać wypowiedzi ucznia, tylko wtedy gdy to konieczne;
- w trakcie pojawiających się trudności nie angażować ucznia do zajęć wymagających indywidualnych wystąpień;
- preferować pisemne formy wypowiedzi;
- oceniać prace pisemne głównie pod kątem zawartości merytorycznych;
- używać zwrotów i słów zrozumiałych dla ucznia;
- mówić twarzą zwróconą do klasy.

UCZEŃ PRZEWLEKLE CHORY

Proponowane sposoby dostosowania:

- zebrać informacje na temat choroby ucznia i jej wpływu na funkcjonowanie szkolne;
- czuwać nad atmosferą w klasie, nie dopuszczać do sytuacji w której uczeń mógłby być wyśmiewany czy upokarzany;
- podczas bieżącej pracy ujawniać mocne strony ucznia, jego umiejętności, wzmacniać poczucie własnej wartości;
- zachęcać ucznia do podejmowania częstych interakcji społecznych, zawierania przyjaźni;
- stwarzać możliwość uczestnictwa ucznia w aktywnościach z innymi rówieśnikami
- brać pod uwagę szybką męczliwość ucznia, zmienność nastrojów, niecierpliwość, osłabienie koncentracji
- uwzględniać możliwości pracy ucznia w różnych okresach jego choroby, a w okresie zaostrzenia choroby nie obciążać dodatkowymi stresami (testy, kartkówki itp.)
- sprawdzać wiadomości w okresach poprawy stanu zdrowia i samopoczucia;
- ustalać rozsądne wymagania i oczekiwania ich wypełnienia;
- nie dopuszczać by uczeń robił mniej niż jest w stanie zrobić;
- pomagać uczniowi w wyrównywaniu zaległości edukacyjnych;
- podczas oceniania nie porównywać ucznia z innymi rówieśnikami;
- zauważać i doceniać nawet najmniejsze osiągnięcia.

UCZEŃ W SYTUACJI KRYZYSOWEJ LUB TRAUMATYCZNEJ

Proponowane sposoby dostosowania:

- stworzyć w klasie przyjazną, spokojną atmosferę;
- uwzględniać problemy ucznia w kontekście jego zachowania podczas lekcji (w dopuszczalnych granicach);
- organizować tak czas, by uczeń miał możliwość rozładować napięcie;
- w miarę możliwości unikać podczas lekcji tematów dotyczących trudności z jakim boryka się uczeń;
- zapewnić dodatkowe terminy prac pisemnych i odpowiedzi;
- rozłożyć materiał do nauczania na mniejsze partie;
- wydłużyć czas na udzielanie odpowiedzi ustnej i wykonywanie pracy pisemnej;
- stwarzać możliwość odpytywania ucznia na osobności, a nie przy całej klasie;
- dyskretnie udzielać wsparcia (naprowadzać na właściwy tok rozumowania, przywoływać uwagę, sprawdzać tempo pracy, dodatkowo wyjaśniać itp.);
- w zależności od problemu nie obciążać ucznia dodatkowymi zadaniami, pracami domowymi.

UCZEŃ Z TRUDNOŚCIAMI ADAPTACYJNYMI ZWIĄZANYMI Z RÓŻNICAMI KULTUROWYMI LUB ZE ZMIANĄ ŚRODOWISKA EDUKACYJNEGO, W TYM ZWIĄZANYMI Z WCZEŚNIEJSZYM KSZTAŁCENIEM ZA GRANICĄ

Proponowane sposoby dostosowania:

- należy odpowiednio przygotować zespół klasowy na przybycie nowego ucznia, uwrażliwić na jego potrzeby, nieznajomość lub słabą znajomość języka polskiego;

- oprowadzić ucznia po szkole, zapoznać z topografią szkoły, w razie potrzeby wyznaczyć rówieśnika z klasy, który będzie mu pomagał;
- przekazać informacje o zasadach panujących w szkole;
- zachęcać zespół klasowy do rozmów z nowym uczniem i podejmowania wspólnych działań;
- zorganizować zajęcia podczas których uczeń opowie o swoim kraju, kulturze, obyczajach itp.;
- wspierać ucznia częstymi rozmowami, chwalić, angażować do równych zadań, bazować na jego mocnych stronach;
- priorytetowo traktować kształtowanie kompetencji komunikacyjnych ucznia;
- przygotowywać krótkie, jasne i proste teksty, streszczenia lektur i inne materiały umożliwiające uczniowi naukę czytania ze zrozumieniem;
- zapewnić dostęp do słownika dwujęzycznego i innych materiałów ułatwiających naukę języka polskiego;
- nie przywiązywać nadmiernej wagi do poprawności językowej wypowiedzi ucznia;
- w pracach pisemnych oceniać stronę merytoryczną i tolerancyjnie podchodzić do pojawiających się błędów językowych;
- szczególnie doceniać takie umiejętności jak czytanie ze zrozumieniem, wyszukiwanie informacji, ogólne rozumienie tematyki i problematyki tekstów;
- uwzględniać wolniejsze tempo pracy, wydłużyć czas przeznaczony na wykonywanie zadań;
- ograniczyć liczbę ćwiczeń do wykonania;
- udzielać dodatkowych wskazówek i objaśnień.

UCZEŃ SZCZEGÓLNIE UZDOLNIONY

Proponowane sposoby dostosowania:

- ustalać wobec ucznia wymagania w górnej granicy jego możliwości;
- zwalniać z wykonywania prostych, schematycznych ćwiczeń na rzecz złożonych i problemowych;
- wzbogacać program nauczania ;
- przydzielać uczniowi zadania wymagające większej samodzielności, kreatywności i wyższych umiejętności;
- dawać problemy do rozwiązania poprzez polecenia typu: „znajdź”, „zweryfikuj”, „zastosuj” itp.;
- stawiać ucznia w roli badacza, zachęcać do podejmowania samodzielnych badań, prowadzenia eksperymentów, stawiania hipotez i ich weryfikowania;
- zmieniać przestrzeń edukacyjną np. poprzez zajęcia w terenie;
- umożliwić mu udział w prowadzeniu lekcji;
- zachęcać do pracy w kołach zainteresowań;
- angażować w pomaganiu kolegom/koleżankom w nauce;
- organizować indywidualne spotkania z uczniem mające służyć jego rozwojowi naukowemu;
- motywować i zachęcać do udziału w olimpiadach, konkursach, turniejach, warsztatach, dodatkowych kursach itp.